

Аъзам Ўктам

*Кузда кулган
чечаклар*

Шеърлар

Тошкент
Ғафур Ғулом номидаги
Адабиёт ва санъат нашриёти
1990

Ўктам, Аъзам.

Кузда кулган чечаклар: Шеърлар.—Т.:
Адабиёт ва санъат нашр., 1990.—56.

Чиқиш маълумотлар авл.: Аъзам Ўктам
(Худойбердиев Аъзам Ўктамович).

Аъзам Ўктам шеърларида ажиб бир латифлик кутилмаган шиддатли яқунлар билан уйғунлашиб кетади. Унинг тили ҳам равон, ҳам кескин. Зотан, ёш шоирнинг илк тўплами қўлингизда. Ўқинг, азиз китобхон, балки фикримиз бир жойдан чиқар.

Ўктам, Аъзам. Осенние цветы: Стихи.

Ўз 2

4702620202—102
Ў М352 (04)—90 Доп.—89

Аъзам Ўктам, 1990 й.

Ї В № 5—635—00192—0

ОНАМГА

Ийғига ўхшаган табассум билан
Яна қошингизга қайтмоқдадирман.
Бу ерда ҳеч кимса парво қилмаган,
Дил розимни сизга айтмоқдадирман.
Мен осмондан ерга тушиб қолганман,
Дўстлар хиёлати бошимни эгиб.
Муҳаббат, висолдан безиб қолгандим
Ҳатто бахтиёрлик жонимга тегиб.
Шеърсиз—бедард кунлар бисёр бунчалар,
Шодумон кунларим ортиқ кўнайди.
Илҳом мени серноз маликалардек
«Фуқаро, фуқаро, фу, қаро!» дейди.
Қадаҳга эгилган бошни кўтарсам,
Юрагим ҳирқираб сўз айтди оғир:
Шоирмас сўзни минг куйларга солган,
Шеърни деб минг куйга тушганлар шоир!
Асаблар қақшайди дунёга боқсам—
Ҳануз тўқнаш келар етимлар, туллар.
Уруш ўчоғининг нафси ёмондир—
Ўнга ўтин бўлар болалар, гуллар!...
Биз қутлуғ манзилга етмоғимиз шарт,
Кураш интиҳоси —саодат зотан.
Ўзни фидо этмак ҳам ахир бир бахт,
Биз ватанга керак, бизларга ватан!
Яшолмасанг бутун ҳаётинг бекор—
Бир қалбда ишқ бўлиб, саодат бўлиб.
Мовий келажакка бормаслик даркор,
Эзгуликдан машъум «қора хат» бўлиб.
Манзилим олисдир, менга йўл тиланг
Бобом Муқаннанинг кўйлагидек оқ.
То замида тинчлик барқарор бўлсин,
Дунёнинг иқболи янада порлоқ!

ТИЛАК

Бахт ёзилган бўлса тош тегиб ногоҳ
Қора қон қотмасин пешоналарда.

Ғараз кўз тикилган, мараз тикилган
Бўлмасин бардошу паймоналарда.

Туғилган тупроғинг қабринг ҳам бўлсин,
Жисминг хор қолмасин бегона ерда.

Ўтга ширин жонин уради қўрқмай
Журъат бор, журъат бор парвоналарда.

Ҳақиқатни излаб борганда мағрур
Журъатлар сўнмасин остоналарда.

ҚУҚОН ШАМОЛИ

Нима бўлса бўлди буёғи—
Мен шамолнинг кирдим азмига.
М. Аъзам.

Бу табиат қарғиши эмас,
шамол бунга келган атайлаб.
Айтган: нимжон бўлар болалар,
ўстирсангиз ортиқ авайлаб.

Машаққатдан қочмадим ҳаргиз,
энтиктирар кунлар висоли.
Қайда бўлмай қулоқларимга,
хайқиради Қуқон шамоли:

«Бир гул десанг бунда ўзингни,
кучимга дош беролсанг, гулсан.
Кўзларингга қум тўлса ҳамки,
сайраёлсанг асл булбулсан».

Балки уни билмайди кўплар,
У тинмайди тўрт фаслда ҳам.

Бунда яшар кимки дўшисини,
тута билса бошида маҳкам!

АДАШДИНГ

Жим қолдим инсонга ҳурматим бонс,
Дўст эмас, душманнинг ишини қилдинг:
«Гўл бўлмаса, Фарғонанинг халқи,
Қўлда камал қазадими» деб кулдинг.
Иидамадим.

Бирдан ўзимнинг ҳам,
ичим ачиб кетди бечораларга.
Кулги бўлайлик деб ишлашмаган-ку,
билмайсанми ғўза билан сув қадрини?

Халққа куймайдиган одамлар,
шундай—кулдиради бир-бировдан.
Сенга мени,
менга сени ёмонлар—
Бизни суймайдиган одамлар.

Ичиб юрибсан-ку шу сувни сен ҳам,
лойқалатма уни кир сўзлар билан.

Жимликни эшитсанг—айтдим шу гапни,
кўзни ўқий олсанг—шу гаплар аён,
сеники узрли—бўлсанг кўру қар.

Кел, сўкиб ўтирмайин сени—
ўзимниқисан, барибир ўзимниқисан.
Кайфи ошди, дея қоламан,
бир адашди, дея қолай, яхшиси.
Барибир кўнглим ғаш,
гўё хотиним
ташлаб юборгандек бепарво,
чиқиндига қўшиб,
отамнинг расмин...

КУЗАТИШ

Бугун сени олиб кетаётганлар,
асрасинлар менгзаб гул билан, қизим.
Ҳеч ким ёр севмасин ёруғ дунёда,
қалбида ўт эмас, кул билан, қизим.

Кўлмаклар наздида сой ёмон, билсанг,
сур бўлут наздида ой ёмон, билсанг.
Майли, ёмон бўлсанг—сой бўлгин, қизим,
майли ёмон бўлсанг—ой бўлгин, қизим.

Мен—тоғ. Сен кетяпсан—чўкарман бугун,
мен—боғ. Сен—мевамни тўкарман бугун.
Сен ҳам тоғ бўлгину бир кун чўк, қизим,
сен ҳам боғ бўлгину меванг тўк, қизим.

Энди ризо кетгин мендан, онамдан,
бўл бахти ҳам умри жовидон, қизим.
Бош эгиб кирганинг ул остонадан.
бош эгиб қайтмагин ҳеч қачон, қизим.

* * *

Азага-ку сўз йўқ.
Тўй қилса—
Пахта гамин ейди ўзбеклар.
«Мени термай ўйнашяпти, деб,
оғринмасин», дейди ўзбеклар.
Сабр қилинг то тугагунча,
Кузда ўйланг фақат теримни.
Хўш кўрмайди қишлоқлар унча,
Пахта термайдиган келини.

* * *

Куз. Кўройдин. Жим ўтирибман,
ўти ўчган ўчоқ бошида.

этиргандек булурман гуе,
сокин юрагимнинг қошида.

У кунларга қайтгим келади,
жимгина яшашга ҳушим йўқ.
Хаёлимда гулхан ловуллар,
кул остида милтирайди чўғ...

МАШҚ МАЙДОНИДАГИ ҲИЛАР

Полковник Л. Ф. Сергеевга.

Взвод яйраб чўкарди ерга,
дам олишга берилса фурсат.
Мазза қилиб бир папиросни
чекар эдик навбатма-навбат.

Танклар ўқрар, чийиллар ўқлар,
бир озгина олар экан тин.
Ён дафтарим кўксига ўқдек,
ёғдирардим сўзларимни мен.

«Тревога!» Аслаҳахона,
Талотумга тўлди саҳарда.
Жўнаб кетдик машқ майдонига,
ёвларимиз қолди шаҳарда.

Хижил бўла бошлайди кўнглим,
алланечук ғалат туйғудан:
Не учундир эриш туюлар,
ёвни босиб олмоқ уйғуда.

Асл ёвим ёнимда менинг,
йўлларимни доим тўсар у.
Отасининг каттадир қорни,
соясиди яйраб ўсар бу.

Рост айтасиз, аммо сўзингиз,
мағзин шундай чақшин тайин—

**Егийн қйратиб ўлдириш,
жангда осон, машқда қйин!**

* * *

Жазавали ашула айтар—
автоматим қўлимда тинмай.
Мен тик туриб ўқлар узаман,
жанговар буйруққа бўйсунмай.
Еқимлидир, тик боса бориб,
ғанимларнинг юрагин ёрмоқ.
Жонга тегди пусиб ётмоғу,
ёв томонга эмаклаб бормоқ!

* * *

Баъзан-баъзан теграмга боқиб,
сесканамаман яшин ургандек:
Курашяпмиз деганлар гўё,
фақат машқ қилиб юргандек!
Сотқин хавфли душманингдан-да,
У ўз жонин ғамин ёб яшар.
Жангда ҳалол бўлган аскарлар,
жангда кўпроқ ҳалок бўлишар.

* * *

Милтиқ тутган қўллар тушига,
қўлтиқтаёқ кирса уятдир.
Ким ўз юртин ҳимоя қилиб,
ўлса, ўша ўлим—ҳаётдир.

* * *

Ииқилмагин! Ватан ордамас,
Ҳақ кўксингда турарин тушун.
Билки, қўрқоқ, юраксиз аскар—
байроғини бой берган қўшин!

Душманига раҳм қилса ким,
ўзи ўлиб кетади итдай.
Қириб ташлаш керак уларни,
чегарадан бостириб ўтмай!

* * *

То ўлгунча шу сўзларингиз,
хаёлимдан кетмайди нари:
—Энди сизлар Буюк Ватаннинг,
энг ишонган офицерлари.

Отангизнинг сафига кириб,
марди майдон бўлингиз сизлар.
Хурсанд бўлсин сочини ўриб,
сизни кутиб ўтирган қизлар.
Омон бўлинг—мард бўлинг фақат,
бу ҳаётда сира адашманг.
Ёвларингиз тугамай туриб,
истеъфога чиқишга шашманг!

ҚАЙТИШ

Энам ўхшаб қолди болага.
Нуқул ўйлар қабрни.
Қабрни ўйлар энам—
Тўйи яқин қолган келинчак,
бўлгуси уйини қандоқ безатиш,
ясатишни ўйлаб энтиккан каби...

УТТИЗ ЕТТИНЧИ ЙИЛ ШЕЪРИ

Сени суйсалар ҳам, суймасалар ҳам.
Сени дэб куйсалар, куймасалар ҳам.

Дилнингни билсалар, билмасалар-да,
тилингни билсалар, билмасалар-да.

Имкон бера билдинг яйраб юришга,
ва бунда беармон даврон суришга.

Қандай дилбандларинг бор эди, эҳ-ҳе,
ёвқур фарзандларинг бор эди, эҳ-ҳе.

Билмаймиз қайдадир? Бу нечук жабр—
олисларда не-не нур тўла қабр.

Бағринга сиғмади шўрликлар, э воҳ,
сенга дўстлар душман аталдилар гоҳ.

Кўплар бир кўрарга зор эди халқим,
пешонанг шунчалар тормиди, халқим?!

МАНЗАРА

Кўқонда аския қилаётгандек
туюлади ҳатто чойхоналар ҳам.
Энгашиб гап ташлар пиёлаларга,
гўёки қиқирлаб чойнаклар бу дам.

Чолларнинг соқоли хушнуд силкинар,
янги бир пайровга шайланар лаби.
Пиёла чайқалиб кулар қўлларда,
узоқ нашъа қилар чойнакнинг гапи.

ЮПАНЧ

Қизим Тўмарисга

Сендан жуда хижолатдаман,
уятлиман сенинг олдингда:
Ижара уйда туғиласан, болам.

Миннатдорман Дуся холамдан—
бир ойлик ижара ҳақидан кечиб,
чақалоққа кийим ол, деди.
Улар яшар қўшни хонада.

Қўрқар эдим гоҳо ўзимча,
Туғилсангу йиғлаб безовта қилсанг,

Чик, дермикан уйдан, деб.
Лекин ўйлаб қарасам йиғининг
«Тили» бирдир ҳамма миллатда.

Аччиғи келмайди демак, холанинг,
тушувуксиз сўзларни тинглаб:
Билиб қўй ҳозирдан, болам,
меҳрибон одам кўп бизнинг Ватанда!
Ўз-ўзимнинг уйим бўлар, эҳтимол,
Эпчилроқ бўларсан мендан,
бўларсан журъатлироқ.

Айира оларсан ўз ҳаққингни сен,
Кечирасан отангни ҳам бемалол.
Ҳар нарсани тушунадиган,
кенг феъллироқ бўлсанг керак,
ижара уйда туғилган болам...

* * *

Нима дейишни ҳам билмайман сенга,
Сизлаш керакми ёки?
Бўлмаса умуман гапирмай десам.

Ҳолим оғир десанг—
ростдай туюлади менга.
Мени қийнадинг десанг,
азобланар виждон негадир...

Танишдай туюлсанг,
қадрдондек, жигардек бўлсанг боз устига.

Кутявман мен ўзга одамни лекин.
Нима деркан сени кўриб у ҳали?

Кет, дейинми,
қол, дейинмикан сенга—
Узоқ йили қайгадир кўчиб кетган,
қўшимнинг уйини ахтариб келиб,
меникида бир кечага тунаган Одам?

ХОСИЯТ МОМО АРМОНИ

Кун ўтказмоқ кун сайин оғир,
кўнглим ҳамон нотинч, интиқдир.
Йўл пойлайди хира кўзларим,
ниим узун, игнам синиқдир.

Шундоққима бағримда турган,
ўғлим кетди. Ҳануз бедарак.
Эшик тиқ этса, бас, тураман,
мендан олдин сапчийди юрак.

Мен боламнинг еtimi бўлдим,
табиат шафқатни билмади.
Ўв, ҳамманинг боласи келди,
келмади, меники келмади!

Уруш ахир ур-тўполон-да,
минг хил миллат кетар қалашиб.
Бўшироқ эди. Шўрлик тил билмай,
кетдими дейман-да адашиб.

Қалдирғочни кутдим болам деб,
шу ўй қишдан чиқариб олди.
Дийдорига тўяр-тўймасдан,
У ҳам ташлаб кетди-да қолди.

Энди оҳлар чекмасман ошкор,
фиғонимдан чиқмас тутунлар.
Қалбим сокин уйимдек, баъзан,
тақиллайди эшигим тунлар.

Кимдир келар, нимадир келар,
келдим, дейди, тутади кўлим.
Энди ўзинг ўғлим бўлиб кел,
лоқал сен алдама, Ўлим!...

БОБОМНИНГ АЙТГАНИ

Пиёда юриб, кўрдим,
жуда қизиқ ишларни.
Саксон йилки,
бир ҳол бўлади такрор—

**Тинмай нуқул отни мақташар,
ҳамма эшак миниб юрганлар!..**

МАКТУЪ

Қодир Деҳқонга

**Асир этган дилимни азал,
соҳир уфқ соғинтирди-ей.
Қишлоқликлар куйлаган гўзал,
қадим қўшиқ соғинтирди-ей.
Кенг далалар фарзанди бўлсанг,
тор хонада ётиш ҳам қийин.
Муҳаббатнинг дилбанди бўлсанг,
гуноҳларга ботиш ҳам қийин.
Қора қишда музларни ёриб,
ялангоёқ сув тутган бола.
Тун. Ухламай хилватга бориб,
то тонггача қиз кутган бола.
Тунлар чарчаб, донг қотиб ухлаб,
бу кун тонгни кўролмай яшар.
Бетон девор, совуқ ел увлаб,
жунжиктирар, ёнолмай яшар.
Не зотларга дучор бўлдик биз,
ҳайрат ичра боқаркан беун—
Йиғламаслик учун кулдик биз,
биз йиғладик кулмаслик учун.
Пок даврага қора от солиб,
бостиришган чоғларни кўрдим.
«Гулим, гулим» дея дод солиб,
вайсаётган зоғларни кўрдим.
Лек оламда мен бору сиз бор,
далалар бор—поклик маскани.
Мард дўстларим, бир маъсум қиз бор,
юрак бордир—исён ватани.
Сўзсиз иқбол кулгайдир бир кун.
Биз тўғрига қараб кетяпмиз,
Чунки бизлэр яшаётирмиз,
фақат бекор ўлмаслик учун!**

* * *

**Кесмадилар эгилган бошни,
Оро кириб қолди,
унинг жонига,
ғилофдаги қилич—андиша.**

* * *

**Бухорога бەرганда,
боқмам сира осмонга.
Қараб туравераман,
Минораи Калонга.**

**Шунда тўғри юракка,
мозий бостириб келар:
Хайқирган суворийлар,
кишнаётган дулдуллар.**

**Мен энтикиб қоламан,
қалбимда ғулув, ҳадик.
Гўёки мана ҳозир,
учиб кетадигандек.
Ачиндимми, куйдимми,
мозийни кўп ўйладим.
Қариб қолган минора,
тилга кириб сўйлади:**

**«Э, қўйсанг-чи, мозийдан,
хавотир олмак бекор.
Ахир унда не буюк,
улуғ боболаринг бор!»**

**Кўзингдир юрт тарихи,
қараб юргин кўзингга.
Сен менга ачинмагин,
эҳтиёт бўл ўзингга!»**

ҚИШЛОҒИМ ТАЪРИФИ

Кўчалар хўмрайиб боқмайди бунда,
қуёшни тўсгудек бинолар ҳам йўқ.
Хур еллар хур елар—гул ҳиди унда,
тонг жамол кўрастар—киргудайин суқ.

Кун узоқ, юмуш кўп. Йил—ўн икки ой
соддадил одамлар билмайди тиним.
Чарчагиси келмас ишдан уларнинг,
ишнинг чарчаганин билмайди ҳеч ким.

* * *

Чўл йўли,
Бўз тупроқ мунғайиб ётар.
Ногоҳ,
унинг қулоқларин ўпа бошлади,
отлар туёғининг дунур-дупури.
Йўл энтикди,
юраги,
қаттиқ-қаттиқ ура бошлади.
Сўнг
ҳавода қийқириб,
узоқ-узоқларга сузиб кетди,
Чанг—йўлларнинг бахтиёрлиги.

* * *

Ишончли тоғ қуласа,
бирга қулар кийик ҳам—
бултур бобом кетдилар,
момом: кетмоқда бу дам.

Билмас эдим оламнинг,
бу қадар торлигини.
Лекин унда шунча кўп,
хешимиз борлигини.

Шаҳарлик амакимга,

боқсам, кўзларим тинар.
оёқ-қўлли шумхабар.
Йўқ, у одаммас, жонли,

Шундан бери даҳшатга,
солади мени кўз ёш,
Ва фақат ўлим бўлса,
келадиган қариндош.

ИЗТИРОБ

Йиғи аччиқ йиғлаб кетди ҳолимга,
кулгу эса ёмон кулди устимдан.
Тун, соат чиқиллар, йўқ, у пиқиллар,
Оҳ, нечун айрилдим сендай дўстимдан?

* * *

Кимдир чорлаётир қайдадир мени,
кун бўйи отланиб юраман,
уйғониб кетаман тунлари
билгисиз чақирикдан.

Кимдир меҳримга зор,
ким кўмагимга,
ким шунчаки кўрмоқчи.

Бироқ ҳеч билмайман, билмайман,
қайга, кимнинг бораи қошига?

Жудаям ғалати аҳволдаман мен:
Гўё турар жойин паққос унутган
дўстимдан хат олдим.
«Тез етиб кел!» деб,
лекин адреси йўқ конвертда унинг...

ИЛК ШЕЪР

Бу саҳар кўкрагимда,
қалдирғочлар вижирлар.
Тонг ели қулоғимга,
«Бахтли бўл» деб пичирлар.

Янграп ўзбекча қўшиқ,
тинглаб потирлар юрак:
Онам соғар сигирин—
куйлаб юборар челақ.

Ким дер—толе одамни,
мангу сийлар бу қадар:
Мени қўрқинч туш эмас,
онам уйғотди саҳар.
«Қишлоғим, бўл бегона,
сен мотам, нодаларга.
Кўчанг тўлсин, онаси,
уйғотган болаларга.

Жойлар бор—тонг нелиги,
аён фақат беморга.
Сен олиб болангни ҳам,
жўнайсан пахтазорга».

Мен сўзларни уйғотиб,
уни куйламоқ бўлсам,
Кетиб қопти далага,
шеъримни эшитмай ҳам.

ҚИШЛОҚНИ ҚУМСАШ

Саҳронинг кўпчиган қумлари узра,
лабларим ёрилиб чанқаб ётибман.
Гоҳ бемажол юрак ҳайқириқлари—
шикаста бир нидо чиқару куяр:
«Сув беринг, чанқадим, Сув беринг, сув, сув».
Қаҳқаҳа уради ёввойи саҳро—
гармсел ялайди юзимни.
Теграмда қайнаган қум бор холос, қум, қум.
Икки булоқ милт-милт ёш тўкмоқ истар,
бироқ кўнгил йиғлар холос юм-юм.
Юрак дижолатда, иккиланар у,
ё хиёнат ё садоқат қилмоққа.
Мен эса ўлолмай ётибман.
Бирдан сесканаман. Кўзимни очиб,
атрофимга боқсам жовдираб—
шаҳардаги асфальт йўллардан,
туёқларнинг хўрлигини келтириб,
Хорғин аргумоқлар чопиб кетяпти...

* * *

Ишқинг дил даштини гулхона қилди,
гул бўлиб кирай қалб—гулбоққинангга.

Келар йўлларингга меҳрим поёндоз,
кўз интизор йўли йироққинангга.

Жилмайиб кутиб ол телба рашкимни,
жоним фидо нозу фироққинангга.

Кўзларинг яширма, сўз сўрай ундан,
кўзим жавоб берсин сўроққинангга.

Водий гулин тақай минораларингга,
юрак расмин чизай дудоққинангга.

Қувончдан қулсам ҳам, ғамга тўлсам ҳам—
ватаним деб борай қучоққинангга.

Истагим — пичирлаб айтсам энг сўнгги,
энг сўнгги сўзим ҳам қулоққинангга...

* * *

Меҳринг—менга чироқ.
Тан олгим келмас,
йўлимга жовдираб боқмаслигингни.

Мен фақат сўрайман чироғинг, эркам,
тун ўтиб,
кундузи ёқмаслигингни.

ЎИЗИНА

Ҳаяжонлар қалбимда,
гувлаб довул қоқади.
Бужур юздек осмонда,
ой етимдек боқади.
Елғизликни узлатга,
қовуштириб қўйайлик.
Номимиз юракларга,
қон саҷратиб ўйайлик.

Қалбимга кўй мисол келдингиз,

Ўизина қўшиғим бўлдингиз...

Овозингиз майдир, ул,
тингланмайди, ичилар.
Келажакнинг эртагин,
кўзларингиз пичирлар.

Юрагингиз қўрғонига,
кўзингиздан хатланур.

Бунда меҳр, садоқатим—
бор-йўқ мулким хатланур.

Қалбимга куй мисол келдингиз,

Ўизина, қўшиғим бўлдингиз.

Мен беармон кетардим,

орзуим кулса эди.

Бодомдек қабордингиз,
тобутим бўлса эди.

Булбуллар гўяндалик,
қилсалар эди менга.

Юрагингиз шам бўлиб,
ёнсайди хотирамга.

Қалбимга куй мисол келдингиз,

Ўизина, қўшиғим бўлдингиз.

Ўизина, қўшиғим бўлдингиз.

РАҲИМАГА

Қор босганди Тошкент боғларин,
қат-қат эди кўнгил зорлари.

Юрагимда гуллади бирдан,
Фарғонанинг ўрикзорлари.

Кўрдим сени—ёришди ёдим,
ортди хаста дилнинг шукуҳи.
Сенга доим ёр бўлсин, синглим,
Кумушбиби опангинг руҳи.

Мен ҳам сендек юртни эсласам,
бир дунё фараҳга тўламан:
Ахир Баҳор ўзи соғиниб—
келадиган жойдан бўламан.

Шарт чиқаман тунги поездга,
зерикканда гоҳ бу шаҳарда:
Ўз-ўзимнинг оппоқ юртимга,
оппоқ тонгдек кирай саҳарда...

Хумор, жуда хумордир кўнгил,
бахт битилсин пешонамизга.
Соғинчимиз тумордир, синглим,
кўз тегмасин Фарғонамизга!

ТОНГОТАР ҚУШИҒИ

Туни мағлуб этган,
оқ тонгни суйдим,
ва қувониб оппоқ,
қўйлагим кийдим,
Сўнг қуёш томонга чўздим қўлимни.

Юракда таллинар,
қадимий турку
қасос-ла ёнма-ён
яшар эди у,
Куйлашга шай қилиб қўйдим тилимни.

Чалғилар байрами
бошлангани он,
майсалар мотамни
бошлар бегумон—
Ийдлар ўнқир-чўнқир қилди йўлимни.

Ҳақни эзган халқни
эзган саналгай!

Теграмга синчиклаб
боқарман, кўрай—
Кимлар ўраб олган ўнгу-сўлимни?!
Уни деб куйсалар
куймаганлар бор,
чин ўғлин ўлмаса
суймаганлар бор—
Барибир севарман жондан элимни.

Мен—олов, музлардан
тап тортармидим.
Кифтимга бетайин
юк ортармидим—
Ишонч-ла тўлдирдим ёруғ дилимни.

Қайта туғилмасман,
ўлмай деб минг бор—
биргина бошимга
олдим миннатдор.
Битта истараси иссиқ ўлимни...

МЕНИНГ ЭРТАГИМ

Сал-пал унутганигда,
ўйинлар, эрмакларни.
Ўғлим, айтиб бераман,
ажойиб эртакларни.

Кимдир тинглаб биларсан,
Улуғ Навоий, Бобур.
Жалолиддин, Муқанна,
Қодирий, Усмон Носир.

Боламмасан, мудрасанг,
бу жуда узун эртак.
Тингла, агар бўлайин
десанг ҳақиқий эркак.

Боқ халқинг ўтмишига,
эртангни ўйлаган пайт:
Эртак айтсанг ўғлингга,
ухлатмаслик учун айт!

Туғаб бормоқдадир ёшлик, муҳаббат,
 ўзимга ишонч ҳам кундан-кун сустдир.
 Ғамни, шодликни ҳам кўрдим, тўйдим мен,
 излаганим фақат самимий дўстдир.

Қолмади шекилли шеърга ҳам ҳожат,
 куйимнинг авжи паст, имкон мўрт, синиқ.
 Армонларим энди айта бошласам,—
 уни шарҳлаб қўяр битта хўрсиниқ.

САҲРО ИЗТИРОБИ

Гулим, булбулларни, чаман боғларни,
 ташлаб келганимда дўстим санадим.
 Аммо мен қайноқ қум, саҳро. Бағримда—
 сен истар еллар йўқ, сув йўқ, яна дим.

Истайсан: тонг чоғи дудоқларингга,
 қўнса булбулларнинг кўз ёши—шабнам.
 Кўнглингни овлашса шўх капалаклар,
 суюб эркалатса эрка еллар ҳам.

Сезяпман—пушаймон бўляксан энди,
 гулим, ишқ азобдир—қовжираб қолдинг.
 Бағримга чуқурроқ кириш ўрнига
 бегона йўлларга жовдираб қолдинг.

Сенга айтолмайман—дардим ичимда,
 мен тугаган жойда ҳовуз бор, боғ бор;
 Айтсам—ҳақоратдек туюлар сенга,
 айтмасам—қийноқлар кўпайган такрор.

Пичирлаб чиқаман тун бўйи сенга,
 «Кетгил. Йўқ, кетмагил. Кетгил, кетмагил»,
 Йўқ, йўқ чидолмайман! Мени ташлаб кет—
 алвидо, саҳрони суюб куйган гул!

Кетдинг. Дуч келдим ҳовуз—билмадим,
 ўзим борай десам—у менга душман.
 Соғинч, хавотирдан қалбим безиллаб,
 мен ҳамон қоврилиб, куйиб ётибман...

ОНАМ ФОТИҲАСИ

Эди сен ҳукумат одами, болам,
Қўлингга бир қороз берди ўқитиб.
Укутма—сен кимсан, ким ота-онанг,
Юрма қороз билан элин кўрқитиб.
Сени жўнатишса олис юртларга,
Агар халқи ўзга тилда гапирса—
Ҳеч тақлид қилмагин сур, бебурдларга,
Сўкмагин уйдан сенга жой берса.
Ўқрайма «Сен бизга меҳмон» деганга,
Қийиқ ахтармагин ҳеч қачон қилдан.
Бешиқ бўлсин, тобут бўлсин эвванга,
Кесма дарахтларин, эк келса қўлдан.
Оёқ тикаверма, тиш гижирлатиб
Сендан қочгандайин оқмасин сойлар.
Тегирмон борлигин доим ёд этиб,
Қовоғини солиб ўсар бугдойлар.
Билсанг, қонга ўхшар лолалар қирда,
Майса ёт оёқлар эзганда қақшар.
Қўзиқорин бодраб чиққанда ердан,
Зарб билан тугилган муштларга ўхшар.
Онангинг бисоти фақат оқ йўлдир,
Сени тортиб турсин, тупроқ, она тил.
Қайда юрма, қанча умр кўрма, барибир,
Тобутда бўлса ҳам юртингга интил!

* * *

Димоғимга зулматнинг бадбўй ҳидин
уфуриб, тун бостириб келмоқда ҳали кун
ботмай туриб. Ловуллаган қуёшни кир булут
ютиб кетди. Нурни бўғиб, оламнинг кўзини
юмиб кетди.

Оқшом—қизча, ашула айтаётган эди шўх,
тун—бу инжиқ камширдир, сўкди: бас қил,
тобим йўқ.

Кўксига чуққи ботган бағри қон қуёшимни
хандон кулдирмоқ учун тикиб қўйдим бошимни.

Дўстим, бахт бўлур фақат бурчимизни
оқламоқ—булут туфлаб ташлаган қуёшни
ардоқламоқ.

АЛИШЕР НАВОИИ

Кўк—дастурхон, оймомо—нон, муқаддае.
Теграсида сочилмишдир ушоқлар. Топтай,
олмас изғиса ҳам басма-бас, турли номлар
олиб учган ушоқлар. Еб қўёлмас шарт
синдириб ҳеч инсон, ҳеч қандай куч теролмас
бу ушоқни. Тупуролмас—муқаддас бу
дастурхон, эзғилолмас ҳеч кимсанинг оёғи.

ХИЖОЛАТ

Жонимни сғритар мен такаббурнинг кўнг-
лин шох, таъбини вазир қилганинг. Кўзингдан,
сўзингдан сочиб бор нурни, мени-чи, бебарво,
басир қилганинг. Илож йўқ хижолат ичра
қоврилмай, кутар экан ўзим кетадиган кунни.
Ичимни бир нима тимдалар тинмай—мен
билмас эканман сен суйган гулни.

ОРОЛДАГИ УЙЛАР

Ёмон бўлар экан денгиз ўрнида,
ҳарсиллашиб юрсанг иссиқдан.

«Сув ёмон қочяпти» дейишди бизга,
Орол бўйин ҳануз ташлаб кетмагажлар.

Энди нима қилдик,
не бўлар энди,
болаларга нима деймиз?

Гўза бечорани қандоқ суғориб,
нимани берамиз балиқни хуш кўрадиган
азиз меҳмонларимизга?

Хайрон бўлиб ётишарди қақраб,
бундай кунлар келишин
тушида ҳам кўрмаган
аввал денгиз тубида бўлган қумлар.
Улар ўйлабдими бундай бўлмагани,
қуёшни кўргиси келмаган эди,
кўргиси келмаган қорни ҳам.
Одамлар уларни кўрмоқ бўларди-ю,
кўргилари йўқ эди одамларни ҳам.

Вой жигарларим-ей, бечоралар-ей,
етим қолиб жетган қумлар.

Ел келса—ёв келди дегандек,
ўтакаси ёрилгандек худди,
шувиллашиб қочишиб боришар.
Одамларнинг кўзин денгиз деб ўйлаб,
тубига уришар ўзларин.
Қумга раҳм қилмаган одам
пуфлаб-пуфлаб ҳайдар ҳатто кўздан ҳам.

Қайиқлар, кемалар ётибди чириб,
ботиб қолган экан шўрликлар.
Жигаримга ўхшаб туюлди улар,
ўзимга ўхшайди жуда ҳам.
Қўлимдан не келар, не келар,
минг йил йиғласанг ҳам тўлдириб бўлмас.

Вайрон бўлиб қайтдим бу юртдан,
Буюкликнинг вайрон бўлган салтанатидан.
Ишонгим келмайди сира ҳам.
кўз эса барини турибди кўриб.
Ҳай эссиз-а, эссиз.

Ҳар нарсани биладиган одамлар,
«Сув балосидан асра!» дейишса;
сув ҳеч қуримаса керак, дебмиз-а.
Асраш керак экан-ку ахир,
балолардан у шўрликни ҳам?..

* * *

Бу ёруғ юздан кўз олма, нурга буркайдур сени,
Гофил ўтсанг кўру кардек шуъла ургайдур сени.
Бу расо қадни йўқотма, изларини кўзга сурт,
Не бало келса, омонсен—сочи чирмайдур сени.

Дўсти тўғри йўлдин озган кимса зулмат ичрадур,
Жаҳд этиб чиқмас эсанг ул ой кўрмайдур сени.
Қайда инсоф, қайда нймон, бўлса ҳолинг шул элим,
Қорадур истиқболнинг, мозий қарғайдур сени.
Бунчалар сустлашма, ўт бўл, бир жанг эмиш ошиқлик,
Сачраган учқун янглиғ қонлар чақиргайдур сени.
Ой нур сочар қуёшнинг ет деб висолиға пок,
Тундан оқ чиқмас эсанг тонглар кечирмайдур сени.

ТУРНАЛАР

(Николай Рубцовдан)

Гулгунлашар тобора алвон кун чиқар тараф,
Мезон кечар. Турналар кўкда солур арғимчоқ.
Феруза осмонимдан ўтишар экан саф-саф,
Уйғон, дейдилар менга, чорлашар мени илҳақ.
Ул қадимий даракчи китоблардек билдирар,
Поёнсиз Русда қай вақт хазон фасли кезмоғин—
Қалбда қанча ингроқ бор—шаксиз аён қилдирар,
Бу мўъжизий қушларнинг мағрур, баланд учмоғи.
Қовжираган далалар, кенгликлар ҳасратидек,
туюлар турналарнинг аччиқ-аччиқ унлари.
Ешу қари: «англадик, энди билдик» дегандек,
Руснинг ҳамма жойида силкитишар қўлларин.
Қаранг, кўкка қаранглар—сўнг кўрасиз қаердан?!
Оҳ, жимиб қолдилар-ку—ортиқ чиқармаслар сас.
Кўнгил ҳам, табиат ҳам ҳувиллаб қолар бирдан,
Недан ахир, недан бу?—Ҳеч ким айтиб беролмас...

ЙЎЛ ЕҶАСИДАГИ ТЕРИМЧИЛАР

Талабалик пайтида синглим
пахта терар экан
катта йўл ёқасида.
«Машина, автобуслар ўтарди,
қўл силкитардик одамларга биз,
Суюнардик бизга жавоб қилсалар,
тек ўтишса жуда ранжиб кетардик,
масхара бўлгандек» деди у бир кун.

Ҳар йили кузакда ёдга тушар шу,
 Терим ҳам,
 қатнов ҳам тўхтамайди ҳеч.
 Ғузадан сал тикроқ қизчалар,
 ҳўл кўйлақни қуёшда селгитиб
 Утиб бораётган автобусларга
 ҳавас-ла боқишар қўл силкитиб.
 Биродарлар, ўлмайсиз, ишонинг, —
 ҳашарга келмабсиз—садқайи сар-ку,
 бирров қўлингизни силкитиб қўйинг.
 Шундай қилганлардан хурсандман, гўё,
 улар шараф билан этгандек адо
 Ватон олдидаги бурчдан бирини.
 Ўзбекнинг ишсевар қизалоқларин
 ҳолатидан кулиб, юзин бурганлар
 туюлади халқ душманидек.
 Ҳайфсан бериш даркор буларга,
 мукофотдан зарур ўчириш,
 ечиб олиш керак оҳорли кўйлақларини!
 Сингилларим, иккиланманг ҳеч,
 ҳадеб ишлайвермай қўл силкитиб туринг,
 Дасти узун бўлсин, умри ҳам
 Сизларни ҳурматлаб салом берганнинг.
 Гарчанд эплай олмасангиз-да,
 лоқайдларни ўзингиз қарганг
 пахта терган каби берилиб, қаттиқ.

СЎНГГИ МАКТУБ

(Р. Тагордан)

Бўм-бўш хувиллаган уй мендан ранжиб, хўмрайиб,
 Алам билан юзини ўгиргандек туюлди.
 Хоналарни тентираб чиқдим у кезиб бир-бир
 Тополмадим ўзимга ундан бирон қарич жой.
 Бўлмайди топширмасам уйимни ижарага,
 Сўнг эса Даҳри Дунга жўнаб кетаман шартта.
 Очолмадим Омоли хонасининг эшигин,
 Недир юракни бетин тураверди гижимлаб.

Ингиштирмоқ шарт лекин топшира туриб ўйни,
 Охири таваккал деб очдим унинг энигини.
 Тароқ. Атир идини. Бир жуфт Агра туфлиси.
 Чапда, бурчакда унинг суюк чолғу асбоби.
 Тоқчада турли китоб. Сурагга тўла альбом.
 Ойнаванд жавонда турли-туман ўйинчоқ.
 Турфа атир-упанинг қутиси, идишлари.
 Миз ёнида курсига ўтирдим секни. Жимман.
 Мана, мактаб пайтидан ёдгор—чарм папкаси.
 Бу-чи ҳисоб дафтари. Унинг ичида ногоқ
 Беркитилган хат тушди. Кўрсам менинг адресим.
 Бола қўллари ила тимдаланган зўр бериб.
 Деминларки, кимда-ким чўкиб кетса мабодо
 Неки ўтган бошидан—бир лаҳза кўрар барин.
 Унинг мақтуоини қўлга олганим заҳот мен ҳам
 Не бор—ҳамма-ҳаммасини ёдга елдим бир лаҳза.
 Еттидайди Омоли онаси ўлганида.
 Исмсиз қўрқув мени тарк этмай қўйди сира.
 «У узоқ яшамайди» деган бир бадбин хаёл,
 Юрагимда илондек ғимирларди доимо.
 Бу қайғу уни маънос қилиб қўйди жуда ҳам.
 Ҳислари унинг юзга тепчиб турарди аён.—
 Бўлғуси айрилиқнинг сояси ётар унда.
 Конторада ишлардим. Унинг батта ўзини
 Ҳайҳотдай уйда ёлғиз қолдирмоқдан қўрқардим.
 Ўйлар эдим дунёда камми бахтсиз тасодиф.
 Байрамларда қидириб келарди Банкипурдан
 Унинг ёлғиз хеласи. Жаврар эди тинмасдан,
 «Бизнинг замонамизда барча киши саводли,
 Кейин ким уйланади ўқимаган қизларга?»
 Ноқулай бўлди менга. Эртадан кечиктирмай
 Қизалоқни мактабга элтишни ваъда қилдим.
 Бўш кўилари кўп эди. Мугамбир қиз мактабдан
 Дарсин ташлаб қочаркан. Панд айтдим оталарча.

Келгуси йил хеласи келди. Айниган феъли:
 «Бўлди энди. Қизчага ортиқ бундан ортиғи,
 Банорасга элтаман—энг яхши пансионга.
 Жиланим отасининг сийловидан қутилсин».
 Жўнаб кетди Омоли беркетиб аламини:
 Нега ахир мен уни қолдирмаган топширдим.
 Ўз-ўзимдан беркиниш йўллари ахтариб
 Бадринатхга бориб қилар эдим ибодат.

Яшадим тўрт ой дилхун: мактуб келмади ундан,
Ўйладим: «хешларининг ҳукмрон қўли билан
Иккимизнинг жигарлик ишларимиз узилди,
Қизимнинг ҳам қалбида уларга бор шафелик,
Ўзин енгил ҳис этар улар ғамхўрлигидан».
Тўрт ой ўтгач Банорас томонга бориб ўзим
Омолини кўришга қарор қилгандим, аммо
Йўлда хат келди: Уни тангри тортиб олибди.
Найлайки иложим йўқ. Жимгина ўтирибман
Омоли хонасида. Олдимда унинг хати:
«Сени кўргим келди», деб ёзилган эди унда.

МУТОЛАА

Не ўтса энди тарих, унга сўзим ўтмайди.
Чақноқ кўзим ўтмайди—ўқий десам илож йўқ.
Бўғиламан, димоққа урилади қон ҳиди, қип-қизил
товушлардан батанг бўлди қулоғим.

Ваъз ўқир менга зот ўшал қонли кунлардан—
бошга қонли қинлардан тўкилганмиш бахт нури.

Суратларни ўқийман, ичаман оҳангларни,
кезиб харобаларни бутлайман яра қалбни.
Кемирмасман тоғларни—юртнинг топталган
кўксин, симирмасман дарёни—қуриб бормоқда бари.

Интиқиб зор кутаман бир кун гувраб, пиш-
қирган дарёга айланишини чулдироқ ирмоқлар-
нинг, Ишим кўп, аммо сира кўзларимга сўрмас-
ман минг табаррук аташсин—қон юқи бармоқ-
ларни.

ТАЛАБ

Нурдан яралган қиз бу, йўқдан бино бўлган
у. Ўзбекларнинг сафини тўлдирай деб туғилган.
Наҳотки бегонасан—сира ақлим етмайди—сен
қандайин онасан, эшитмадим аллангни. Айтаёт-
ган ашуланг барча сендеклар билар, уни ярат-
ган халқнинг ўзи куйламас бунни. Ёмон экан
мактабинг, қалбсиз экан муаллим: Ватансиздир
халқнинг дардин айтолмаганлар!

Сигир согсанг, нон ёпсанг қўшиқ ай-
тасан, онанг, отанг, мен ўлсам—йўқловни ҳам
билмайсан.

Агар бўлса қўлимда асрардим бу гуноҳдан
—алла билмаган қизни ўтказмасдим никоҳдан...

Йиғиштир буюмларинг, қишлоққа кет эрта-
га: кўҳна, хароб чархпалак ноласини тинглаб
кел. Фарзанд кутиб сийнаси оғриган аёлга бор,
англа у қанчалар зор йиғлаб алла айтишга.
Момеларнинг хирқироқ товшин қуй қулоғига,
боболар тиловатин эшиттиргин гўдакка. Бир
кафт тупроқ олгину димоғига тут унинг, билиб-
билмай қўл урсин, ишқасин оғизчасин.

Болалигинг қошида юзинг қародир сенинг—
болангинг йилларини ем қилмагин зулматга...

ИЙГИ

Нечун қилдик қотиллик—у туғилса нимай
ди? Бўш қолди битта бешик ва битта тўй ка-
майдн. Энди байрам оз бизга, бизлар ёмон
ўзбекдир: ўв, эрта ўрнимизга биров тўй қилар
ахир.

Ёндаги жой бўш турар (эссиз шундай сай-
ҳон-а!) Энди биров уй қураар ва боғ қилар бе-
гона. Зор турар пойлаб йўлим дўконда бир
милтиқчи, олишсам, енгса ёвим—мушт туг-
майдн ўрилчам...

Бу хатонинг даҳшати менга энди билинди—
душмани кўп Ватаннинг бир жангчиси кам энди!

* * *

Севгилим,

ҳали ҳеч ким тингламаган,
англамаган ўйларимни

сенга бермоқчиман...

Шеърларимга нарво қилма—

Менинг тилим узун холос, қўлларим қисқа.

Менга қўлингни бер, қўлларингни бер—
шартта юлиб олай, суғуриб олай

илоннинг оғзидан жонсарак қушни.
Банди бўлиб турсин менинг қўлимда
гулларининг юзини тирнаган шамол.

Менга қўлингни бер, қўлларингни бер—
қоқиб олай ёвуз бўрининг
оҳунинг кўксига қадалган тишини.
Бўғай бўри бўламан, дея
ўз эгасин қўтенига югурган итни.

Менга қўлингни бер, қўлларингни бер—
додлатиб юберай маҳкам қисқанча
кўзимга тўр солган ўргимчакларни.
Юмай қирғоқларда хор ўлаётган
шўрлик балиқларининг маъюс кўзини.

Менга қўлингни бер, қўлларингни бер—
юрағи хаста бу дунёнинг,
хира тортган кўзларини сийпалаб қўлай.
Кўзлари нурафшон бўлсин уни
етақлаб кетайлик нурли мавзилга.

Менга қўлингни бер, қўлларингни бер...

АНДИЖОН

Ҳар кулнинг остида чўғ бор бу ерда,
Шаккок одамларга дуч келдим камроқ.
Улуғлар изи бор ҳар ўру қирда,
Қизларининг кўзлари намроқ.

Энтикиб турибман—вужудим чўғдир,
Қалбимни бир туйғу сел каби босган.
Дунёнинг ҳеч қайси бурчда йўқдир,
Йўқдир Куйганёр деб аталган маскан.

Мен ҳам бир куйган ёр бўлиб кетарман,
Энди шўрлик кўнгил бир умр тўлмас.
Воҳ, энди англадим—нечун бу юртдан
«Анда жон қолди» деб кетмаса бўлмас!..

ТУВАКДАГИ ГУЛ

Кундуз эсламадим ва лекин тунлар,
ожиз шивирлашинг маҳв этди буткул:
«Наҳст менга Ватан бир парча тупроқ,
нечун шохларимга қўнмайди булбул?!»

Сени севгандилар узун қиш аро,
беқий гўзаллиқнинг тимсоли деб бул.
Бугун чаманларга бўлиб маҳлиё,
сени унутдилар тувакдаги гул.

Биз кетамиз баҳор, лева сайли деб,
ҳайҳотдек хонада ёлғиз қолар ул
Қадримни қайтадан тоғармакми, деб
Йиғлаб қишни қўмсар тувакдаги гул.

ЭСКИ АФСОНА

Оддликда намдор бир шоҳга,
Тоғлик чулси арзга келибди.
Шоҳ сира ҳам кутмаган ҳолда,
жуда қизиқ сўзларни дебди:
«Хўжайини, сен бераётирсан,
буида чиндан эзиб фармонлар.
Аmmo билсанг биз томонларда
йўқолмаган ҳақуз ёмонлар.
Мансабдорлар оддий халқ билан
худди ётга, ёвга ўхшайди.
Ҳалолларни эзиб ташлашар,
бор вужудим титраб-қақшайди.
Шарт отилиб чиққан йиғитлар,
шарт отилиб кетаётирлар.
Бундан қўрқиб,
ҳаттоки мардлар
●отилиб ҳам кетаётирлар.
Ғирт янгича мақол бор ҳовир,
қадимгиси кетгандир абас—

«Тўғримисан—еясан ошингни,
 тўғримисан—ўз бошингни, бас!»
 Гапларингни чиндан амалга
 оширай деб бизлар жонҳалак.
 Ҳамма бирдай осмаса қулоқ,
 бу фармонлар не учун керак?!»
 Унга боқиб ҳукмдор ўйчан,
 маъюсгина кулиб қўйибди.
 «Менга тоғдан битта мешкобда
 қор келтириб бергинчи?» дебди.
 ...Кўп ўтмасдан тоғдан саройга
 чўпон ҳориб, чарчаб қайтибди.
 «Буйруғингни бажардим, шоҳим,
 мана, қорни ол», деб айтибди.
 Оббо,
 қормас, сув турган эмиш
 қарасалар очиб сувдонни.
 Бу ҳол беҳад уялтирибди
 тўғри сўзли, ростгўй чўпонни.
 —Мен сенга сув келтир, деб
 айтганмидим, ахир, оғайни?
 Менга қаттиқ ваъда қилинган
 оппоққина тоғ қори қани?
 мендай битта кекса чўпондан.
 —Лоақал сен кулмагин, шоҳим,
 «Порага қор оларкавми» деб
 мандан дўстлар кулишди чандон.
 Рост гап, қандай ваъда берганим
 эсда жуда аниқ бор эди.
 Мешкобдаги бу сув тоғда ҳам,
 вей, ҳаттоки йўлда қор эди.
 Лекин қизиқ. Билмадим энди,
 қандайин шўр фалокат бўлиб...
 —Хўш, энди сал тушунгандирсан?—
 Сўрабди шоҳ салгина кулиб.—
 Ахир менинг фармонларим ҳам
 шу саройда қатъий ва чиндир.
 То сизларга етиб боргунча
 сув бўлиши балки мумкиндир!
 Шу боисдан доимо хушёр,
 сал жангари, ёвқур бўлинглар.
 Гар сизларга «сув»ни тутишса,
 кўнманг,
 «қор»ни талаб қилингллар...

ОЙҚОР ПОИДА

Ҳайбатидан лол бўлиб
Турибман пастда бу чоғ.
Атай—бу ҳолим билиб—
Хўмрайиб қарайди тоғ.
Ажаб, ўхшар рўёга—
Жимликдан қулоқ батанг.
Қийналар есоф ҳавога
Кўникмаган ўпкам.
Жунжиктирар ел ўтиб,
Турибман тоққа қараб.
Ойпоқ тишин кўрсатиб,
Сой кулади шарақлаб...

ЖАВОБ

Мен биламан—ёмон бу ҳолим,
Душманга ҳам кўрмасман раво.
Азобларда қоврилар женим,
Уни ташлаб кетмайман аммо.

У борлиги бонс йўқолмас
Ўзимнинг чин, асл ҳолатим.
Бўй бермасман унга бир нафас
Ҳар қачон тик турар қоматим.

Эҳтимол, бу оғир бир гуноҳ,
Лек ёнимда яшайверар ул.
Бахтсизлик—ёв.
Ғанимнинг бироқ
Кўз олдинда турганим маъқул...

ЮРТ КЕЗГАНДА

Кўрганам ёдимда ва лекин бугун,
Ишонгим келмайди ҳатто ўзимнинг.
Даштларим топталди, қуритилди кўл,
Ранги ўчиб кетди дала-тузимнинг.

Энди шовулламас бунда буғдойзор,
Шолилар солланиб эгмас бошини.
Фақат хаёлимда туришади зор,
Бош чайқар—отишар таъна тошини.

Кўй, сизир беқолмас энди болалар,
Аёвсиз қирилди ўрикзор, боғлар.
Атрофга қарайман—кўзларим толар,
«Келма!» деб узоқдан хўмраяр тоғлар.

Аза тутиб даштим, болалигимга,
Армонда кетарман энди бир умр.
Элим бир сўз айтмас, боқмас кўзимга,
У пахта териши керакдир ахир.

Юрт кезсам ҳар сафар гам тушар дилга
Сўзимдан пахтазор қилгандек аччиқ—
Ғўзалар хўрнайиб қарайди менга,
Кўсақлар нуқт ваби тугилган қаттиқ!..

ИҚРОР

Куй бўл қўшиғимга момогулдирак,
Бунча гурзиллама, өзир бўл юрак.
Қийналдим, сиримни очганим керак—
Бир бахтсиз аёлни севаман...

Ҳар кун насибаси ҳақорат, қарғиш.
Баҳори бир лаҳза, узун умри қиш.
Бир истаги қолиш, минг аҳди кетиш.
Бир бахтсиз аёлни севаман...

Алдамчилик, ёлғон мендан наридир:
У меннинг жонимдир, малак, наридир.
Биров деб яшнади, мен деб, қарийдир,
Бир бахтсиз аёлни севаман...

Ўтда куйди, сувда чўкди йил, куни,
Менга насиб этди ойдни бир туни.
Энди ўлгим келар жим қучиб уни—
Бир бахтсиз аёлни севаман...

* * *

Сен—соғинч,
мен—ўтинч,
қайдасан, Қўшиқ?
Висол—қуёш,
бахт—қуёш,
қалблар—дарчалар.

Армон—қора булут қоплар осмоним:
Менинг дарчам қуёшга қурилгандир
тескари.

Армонлар томчилар қабоқларимдан,
хунук ўйлар қалбни тешиб кетади.
Ларзага тушаман, орзиқар юрак
ёдга она юртим тушиб кетади.
Ўйимга тўр солманг—хурлар ичра хур
гулюз севгилимни ўйлаётганда.

Кетинг, ҳалал берманг ўзбек булбули
Шерали Жўраев куйлаётганда.

Аммо атрофимда бисёрдир нечун
юраги чўнтакка айланган зотлар.
Улар тўнғизларини гул билан боқса,
шайтон дарс беради фарештасига!
Ҳазир бўл улардан, ҳазир бўл,
имовлари ғардир уларнинг.

Билсанг, бу дунёда энг ёвуз душман,
эътиқодинг номусига тегмоқчи бўлар!
Лабларимнинг бешигида

ёвуз илон чаққан болам—
қўшиғим тўлганиб ётибди—

Сен—соғинч,
мен—ўтинч,
қайдасан, Қўшиқ,
соғиндим, Қўшиқ...

* * *

У кетди. Боғларим шумшайди ғариб,
ғунчалар тумтайиб қарайди менга.
«Кетманг» дея олдим айрилар чоғи,
«Хайр» деб бўлмасди ҳеч қачон унга.

У кетди, кетди-ю энди шум ўйлар
Санчилаверади қалбга мисли ўқ:
Ў. энди у ҳатто тушларимга ҳам
истаса киради, истамаса—йўқ..

ИЗҲОР

Сиз—менинг бахтимсиз,
Мен эсам сизнинг—
Дунё бахтимиздир
Иккаламизнинг...

ЖАВОБГАРЛИК

Куз қўйнида титрар боғларим,
Осмондадир қуёшим, ойим.
Турғунликда қолмиш тоғларим,
Сургундадир шарқироқ сойим.
Очиқ кетди кимларнинг кўзи,
Кимлар бўлди таянчисиз мағлуб.
Ахир улар, уларнинг сўзи
Халққа, ҳаққа керак эди-ку?
Жиноятдир энди ўйнасам,
Қаро бўлди умрбод юзим.
Ўйларим кўп оғир ўйласам,
Доим ерга қарайди кўзим.

СОҲИБА ПОРТРЕТИ

Фаришта бор унинг юзида,
Қарашлари ҳурқак, осуда.
Мен уни ҳаттоки ўзимдан—
Пинҳон тутгим келади жуда.

У оламга ўт қўйиб юрар—
Нафаслари покиза гулхан.
Бу сокин, бу нотинч дунёга
У кеч келган ё эрта келган,

Унга маскан бўлмоқлик учун,
Дунё ҳали покланиши шарт.
Фақатгина имони бутун,
Унга келса бахтли бўлар Бахт.

Кўзлар сокин бир қўшиқ куйлар,
Жимирлашиб кетади танлар:
«Муҳаббатни эрмак деб ўйлар—
Муҳаббатдан туғилмаганлар!»

АРМОН

Китоб ўқиса-да,
Кино кўрса-да,
«Чиройли» сўзлашни билмади энам.
Гап очилса—
Уруш ва укасидан,
Бир, икки ойгача кулмади энам.
Сўрабман:
«Амаким жўнаган пайти
Қандоқ қасам ичган,
Қандоқ сўз айтган?»

—Ҳеч нарса демаган.
Фақат фашистни—
Бир ёмон сўккану...
Қизариб кетган.
Жим қоқлаверибман қараб ортидан,
Дийдорига тўйсам бўлар экан-ку?
Илк бора уятли сўкинганидан—
Юзимга боқолмай кетган эди у...

БУРИБОЙ ТОҒА СЎЗЛАРИ

Шул сабаб ёшлигим, қўлим берганман,
Жоним омон қолган йувини-чун фақат—
Мен «қуллуқ» сўзини ёмон кўраман,
Худди «қуллик» каби уйғотар нафрат!

МУЪЖИЗА

Етти қават осмон остида турдим,
Жигарим деб етти оға-инини.
Роса етти кунлик йўл юриб кўрдим,
Соҳир камалакнинг етти рангини.

Қўлим ҳайрат ила ёқамни тутди,
Эслаб саждага бош қўйган бобомни.
Айт, кўнгил:
Ким бунинг тагига етди?
Ташла
«Мен—буюкман!»—деган даъвонгни.

* * *

Бизни қуршаб турган бу иқлим ажаб:
На иссиқ,
На совуқ... Бўлдим муқаддар.
Бу бечораликка ўхшар жуда ҳам—
Жангу талофатсиз бўлдик музаффар.

Тепамда жилмайиб боққан қуёшга,
Қараб бўлмай қолди
Қад ростлаб бир бор.
Ёнарман,
Теграмда юрибди кезиб
Қор ёлмаган қишдан сўнг келган баҳор.

ПИШИҚЧИЛИК

Тегирмон шодланиб айтар ашула—
Тўлишган буғдойга қучоғи тўлар.
Уни ўйлай-ўйлай
Жонидан тўйган
Буғдойлар қовоғин очмасдан келар...

Овози борича ҳайқирар тандир:
«Қийқиринг, болалар:
Ризқингиз бутун!»

Нон юзи қизарар жилмайганидан,
Жилмаяр қизариб кетгани учун.

Бу пайтда
Бугдойзор чиқармай нафас,
Тегирмонни ўйлаб,
Сесканиб кетар.
У эса
Тумтайган бугдой ҳақида
Энтикиб-энтикиб кўшиқлар айтар.

* * *

Булутлар ўз ишин қилдилар охир,
қарғалар учмоқда осмонда энди.
Бетизгин ўйларим тўзгин, саросар,
бу галат масканга етаклаб келди.

Ичар ирғишлашар бир тўп йигит-қиз,
бир менгина четда, ёнарман такрор.
Жонларимга теккан қиш-ку бяламан,
ҳеч келмай ичимни огритди баҳор.

Машшоқни чорлайман бирдан ҳайқириб,
овозим гитарлар шовқинин бўлар...
Сўз қотар жимликдан зериккан машшоқ,
«Ҳайдалиш куйи»ни чалайми? «Кулар.

Бир сескандим. Этим жимирлаб кетди,
тириллар—ў, мени ўлдирар «Наво»!
Оғрийди, кўкрагим санчиб оғрийди,
ёдга тушиб кетар Қодирий бобо...

Ярим тун. Жўнайман ғудраб, такрорлаб,
машшоқнинг мунг ила айтган гапларин:
«Ҳайдалиш куйи»ни чалдим кўпларга,
аммо Отабекка дуч келмаадим мен!»

СОДДАГИНА ХУЛОСАМ

Фақат Ўзбекистон ё Россиядамас,
ҳатто Америкада ҳам

Босқинчини севмас экан
Ерини севган одам.
Сотмас экан дўстларини
Элига қуйган одам.
Камситмас экан элни
Тилини суйган одам.

Миллати йўқ бу туйғунинг,
тузуми ҳам йўқ экан.
Ёпиб бўлмас экан ҳеч қандай—
қизилми, қорами этаклар билан,
чарақлаб турган қуёшни.
Ҳамма тик кўтариб юраркан
Шартта тикиб қўйган нарсаси—бошни...

ҲОЛАТ

Унча маҳобатли эмаскан осмон,
Кўзимга сизди-ю,
Айланди чир-чир.
Тез-тез кўз югуртдим,
Текширдим осон—
Узун эмас экан мен кўрган умр.

Энди тонг юзига қарайман қандоқ,
Қисирлаб сизгандай оғриди кўксим.
Билмам не қиларим—
Илк бора бу чоғ
Кўзимга қарамай қўл чўзди дўстим.

* * *

Келмадинг, келмадинг, келмадинг,
Ҳолимни билмадыңг, билмадинг.
Кун кетди—

мунг кетди,

ун кетди.

Гулларни тиконлар авраганида,
дилларни шайтонлар авраганида,
тўтилар булбулнинг устидан кулди,

бақалар товуснинг патини юлди:
Кун кетди—
мунг кетди
ун кетди.

Ҳақин талаб қилар
бир кунни мендан,
мангу яшилликнинг қўшиғин тугал
куйлолмасдан жувонмарг кетган,
хазонлар, сап-сариқ хазонлар.

Ҳақин талаб қилар
бир кунни мендан—
садоқлари бўшатилиб,
эртарақ беркитиб ташланган,
аммо бир пайтлар
эгилиб, эгилиб, эгилиб туриб
нишонга беҳато урган камонлар.

Мен эса, мен эса,
исён қилар пайтда ширин ўй суриб,
қиличнинг ўрнига гулдаста тутиб,
фақат сархуш пайтлар қўшиқлар тўқиб,
тирик имконларни қабрга тиқиб,
Билмадим яна не замон яшайман—
Кун кетар—
мунг кетар,
ун кетар—
Кун қолар—
мунг қолар
ун қолар...

ҚИШЛОҚҚА ХАТ

Хат келади тез-тез қишлоқдан,
Менга ташвиш обкелар булар.
Мадор кетар қўлу оёқдан,
Ўқиб туриб дод дегим келар:
«Сариқ билан оғриди Ойбек,
Сўнгра юқиб қолди Бобурга».
«Абдулланинг мазаси йўқдек,
Нодирадан ўтди Носирга...»
Исмларин бир ўйланг ахир,

Ұйнаб-кулиб ўтмаган бари.
Наҳот шундоқ кетар бир умр—
Бизни мангу қийнайди сариқ?!
Ҳамқишлоқлар, бўлингиз ҳушёр,
Келажакни унутманг бир дам.
Далаларга йўлатманг зинҳор—
Болани ҳам, дориларни ҳам!
«Бад ном» демас болани ҳеч ким,
Элни тилдек асранг ҳар маҳал.
Эҳтиётланг касалдан доим
Исмлари ҳаққи лоақал...

АНГЛАГАНИМ

Бўлса бепарво-ю тинч,
Кўнса ёлғонларга жим—
Қалқон, филофсиз бир қилич—
Қаламни қўлга олмасдим.

Кўрдим, энгитдим-бу барни,
Жим туролмайман ахир.
Бир-бир айтай ҳасратларим,

Аламсизлар—қаламсиздир.
Гарчи дунё кенг ва ёруғ,
Иқроқ ўлмоғим керак—
Ўзимдан ўзга душман йўқ.
Дўст йўқ ўзимдан бўлак.

Неча йил тишлаб тилимни,
Сўз демай юрдим-да жим.
Сўнг таниб қолдим элимни,
Бирдан ўзимни англадим.

МАМАЖОН ҲОФИЗ

Гар юракни қўзғасам—
шириш ҳикоялар келур.

ФУРҚАТ

Мен бу ноғорани чертмасман асло,
юрак қатларини очарман бир-бир.

Ҳирқираган овоз, кекса қалб билан
ишқ ҳақида куйлаш осонмас ахир.

Қайда куз бўлмаса турналар шунда,
хаёллар—турналар, учар ёшликка.
Кимсасиз ҳовлидир—жасоратсиз қалб,
хануз дил кетади шўх, бебошликка.

Отамни бердим мен—тўймади бу ер,
онамни ютиб ҳам тўйдим демади.
Қаридим. Кетиш шарт. Лекин мен ҳали
айтмаган қўшиғим бергим келмади...

Ҳирқираб куйлайди Мамажон ҳофиз,
юраги дукурлар, теварак жимжит.
Сўнаётган кўзлар чақнайди қайта,
қайтадан улғаяр қалбдаги умид:
«Мен қутлуғ бир кунни кутиб яшарман,
агар етолмасам—адо бўларман.
Ишонаман, бир кун келару мени—
бир қиз севиб қолар—даҳо бўларман!»

АНГЛАШ

Широқ тўғрисида ўқидим,
ўқидим Тўмарис ҳақида,
Муқанна-ю Мангуберди қолмади.

Энтикиб кетдим мен,
кўнглим кўтарилди тоғдек.
Лекин кўп ўтмасдан кўнглимни
бир ғам босиб келди тоғдек:
мавжуд хислатимиз яхшиси кўпу
сал бўшроқмиз-да, бўшроқмиз.

Шу кунни англадим илк бора
Ингитликдаги суратига қараб

нега жилмаярди,
нега хўрсинарди бобом.
Энам қизликдаги расмини кўриб,
нега жилмаярди,
хўрсинарди нега чуқур?

МУҲАББАТ

Кампир хит.
Чол хурсанд.
Ҳеч кетмас нари:
«Энди сенга тўйиб қарайман ўзим.
Юзингни яқиндан кўролмадим ҳеч,
Ғўзалар тўйдилар куйдириб кўзим.
Пахталарни суюб қучганинг маҳал
Пахта бўлмаганим қилди кўп алам.
Не сўз,
Рашк қилишга бўлак важ йўқдир,
Ёнингдан кетмайман энди сира ҳам.

Яхшиям қаридик.
Иш кўплигидан
Аввал айтолмаган сўзларим эшит:
Мен сени ҳаммадан яхши кўраман,
Сен э-энди қиз бўлдинг,
Мен э-энди йигит!»

Қишлоқнинг четида бу уй.
Бор гапни—
Еллар пахтазорга бир зумда ёяр.
Бир сесканиб тушар дала ногаҳон,
Ғўзалар бошларин чайқашиб қўяр.

Улар жим қучмоқчи бўлар қизларни,
Тили йўқ—
«Ҳеч кетма!»—дея сўзларга.

«Қаришса, кўролмай қоларканмиз!» — деб
Маҳкамроқ ёпишар ойдай қизларга.

ҚОР ТУЛГАН ЧАНОҚЛАР

Менга алам қилар—бағрим тўла қор,
қуёш аямасдан соч менга ёғду.
Қўй, деҳқон олдида қизартма, мени
пахтали чаноқ деб алданмасин у!

Балки бу қўшиққа зарурат йўқдир,
майли, биллиб қўйсин буни ҳар одам—
Ўзбекнинг имони бўлмоқлик ахир
осонга тушмайди пахталарга ҳам!

ҚУШИҚ

(халқ йўлида)

Фарғонадан келаман,
келасанми ёр-о, келасанми ёр?
Сенга ошиқ бўлганлигим
биласанми ёр-о, биласанми ёр?

Одамлар бор дунёда
ғоятда маккор-ей, доғули, айёр—
Соянгни ҳам чоҳ кавлаб,
кўймоққа тайёр-ей кўймоққа тайёр.

Бир бошга бир ўлимни
бўйинга олдик-я, бўйинга олдик,
Ким бевафо бўлса, уни
худога олдик-о, худога олдик.

Сувнинг тиниғи туриб,
ичди лойини-ё, ичди лойини.
Эсон бўлсак кўрармиз
унинг ҳолини-ё, унинг ҳолини.

Ўтмишнинг кўзига қум
сочмак хатодир-ей, сочмак хатодир.
Таскиним шул—якканинг
ёри худодир-ей, ёри худодир!

УЙҚУМ ҚОЧГАН КЕЧАДА

Ой чўчиб тисланар ортга ногаҳон,
Терак бош чайқайди, фижирлар оғир.
Кули титкиланган ўчоқдир осмон,
Япроқлар шивирлар, титрашар дир-дир.
Пишқирар, кишнашар нотинч тулпорлар,
Занжир шарақлайди, кимдир кулади.
Пичоқ қайраётир ёвуз хунхорлар
Бошлаб бош кўтарган хароб бўлади.

Йигитлар ухлашар, келинлар бедор,
Бешиклар қаттиқроқ дўқиллай бошлар.
Боболар кексарган, момолар бемор,
Оналар чаккаси лўқиллай бошлар.

Бу қайси замондир, бу қайси макон,
Нечун ҳеч тинмасдан тушга кирмоқда:
Ўв, мана. Қайсидир номард бу замон,
Ёвга дарёзани очиб бермоқда.

Улуғлар май билан бўлсалар машғул,
Тош қотса заҳматдан ҳориган деҳқон.
Гўдаклар кўн бўлса, йигит-қизлар қул,
Устига эшикдон сотилса ёмон!

Сўнгра ёпилмади сира ҳам ёху,
Ёмон қарғиш тегди шу кундан гўё.
Юртимда қадимий шаҳарлар кўпу,
Бирон дарвозаси қолмаган аммо.

Кетмас кўз ўнгимдан. Туринлар маҳзун,
Хато қилиб қўйган ота-боболар.
Қарайман—ҳар уйда ўсмоқда бугун
Қоши чимқрилган ёвқур болалар.

Суюнмам мозийга гарчанд тош отиб,
Аммо дўстларимга сўз айтгим келди—
Йигитлар ухламанг бундай тош қотиб,
Одамлар, ўлгудек жўламанг энди.

Қолмаган дарвоза, девор нишони.
Ютқиздик барини. Биздадир аммо,
Қолган шаҳарларни асраш имкони!

ИБН СИНО

Юзимга тудурмоқ бўлдинг, дедилар,
кўз тегмасин, дея туфламоқ бўлсам.
Кулбамни бузар деб чўчиб кетдилар
бўрондек шахд ила гувламоқ бўлсам.

Қўлдаги тигимни кўриб қочди эл,
ай, кесармидим-а эгилган бошни.
Лоақал шу тигда кўрсин деб эдим
шундоқ бош устида турган қўёшни.

Халққа мушт ураётган бўлиб туюлдим,
бошга кўтарай деб кўл чўзган чоғим.
Шивирлаб: «барибир севаман» дедим.
аммо оғир эди унинг қулоғи.

ТАРАДДУД

Аниқ ҳеч нарса йўқ, ҳар нарса тусмол.
Айбларим ўйласам—ҳушдан озарлик.
Қизларнинг юзидай очилган осмон.
Булут келишига кўрар ҳозирлик.

Битта шам ўчгайдир шаббода елса,
Кулги либос балки, асли у қайғу.
Босқинчи бировнинг юртига келса.
Бир кун қувилишига ҳозирлиги шу.

Кўзни совуқ кўрдим, юракларни муз,
шайландим ўт ила ўйнашмоқ учун.
Муҳит бўлса қишни бошлаб келар куз,
Юзма-юз чиқмасанг—яшамоқ нечун?
Йўл аниқ, қайтиш йўқ.

Мен кетдим энди.
Кечган нарсам—жонни ўйламам ҳечам
Битта майдон керак—курашгим келди
Тўшакда ётгулик қилмасин ўлсам!

ИШЛАЁТГАН ОДАМ

Тонгни кутмайдими соғиниб,
ижирғанадими аксинча;
Булбул овозидан эмас,
соат қўнғироғидан уйғонадими
ишлаётган одам?

Бирон ҳамдардини, дўстини эмас,
кутадими фақат автобусни зориқиб;
мошин уриб кетган одамни
турғизмай кетадими «кечикяпман» деб
ишлаётган одам?

Қули қисқа отасига,
дардчил онасига хат эмас,
«Тушунтириш хати» ёзадими;
Уларга озроқ пул эмас,
Фақат бадал тўлайдими
ишлаётган одам?

Босқинчидан эмас,
душманидан эмас,
Бошлиғидан қўрқадими;
Наззобларга қарши ёзилган
горозилик хатига эмас,
қўл қўядими фақат
«Интизом дафтари»га
ишлаётган одам?

Юртнинг тарихини қўйиб бир четга,
эртаклар ўқишни суриб кетга,
кераксиз қоғозлар титадими;
Энг нуфузли лавозимларни
ёлғончи номарду эътиқодсизлар
босиб олган бўлса ҳозирча
шуларнинг ўрнига пок болаларнинг
чиқиб келадиган онларини эмас,
Фақат иш вақтининг тугашини
кутадими ишлаётган одам?

Унда ахир қачон ишлар,
қачон ишлар Ишлаётган Одам?!

ДУСТИМГА

Оҳанг нима қилсин мендай ношудда,
қойиллатармиди қофияни нўноқ?
Ўз уйимда яшашни қилоламан удда,
узоқ бўлолмайман ёт жойда қўноқ.
Сира бўлолмадим гапга ҳам чечан,
айтдим тилга эмас, дилга келганини,
Ўзимдек қиламан деб минг бор кучан,
қиламан барибир ўз билганимни.
Ёмон кўрмаганман сира ҳам сени,
аслида иккимиз энг асл дўстлар.
Сени моҳир,
нўноқ дейишади мени,
бир-бирин йўлини булар қандоқ тўсар?
Эркин ёзгим келар. Бу қасд эмас сенга,
бор расм-русумни сен қўй ўрнига.
Тўрдан жой, қойганда чой тегмасин менга,
сени чақарамай жон деб тўрига.
Биз душман эмасмиз бир-бировга ҳеч,
иккимиз ҳам севамиз шу маскани...
Фарқ—занжирни сўкасан сен эрта-кеч,
мен—занжирланган, занжирлангани.
Ном, унвон, шонни қўй, шуни деб ҳаргиз
шарт эмас бир дўстни юберниш ўлдириб.
Ҳеч нарса келмайди қўлимиздан ёлғиз,
биз яшаймиз бир-биримизни тўлдириб...

МУНДАРИЖА

Онамга	3
Тилак	4
Дўқон шамоли	4
Адашдинг	5
Кузатиш	6
«Азага-ку сўз йўқ...»	6
«Дўз... Дўройдин»	6
Машқ майдонидағи ўйлар	7
Дайтиш	9
Ўттиз еттинчи йил шеърли	9
Манзара	10
Юпанч	10
«Нима дейишни...»	11
Хосият момо армони	12
Бобомнинг айтгани	12
Мактуб	13
«Десмадилар...»	14
«Бухорога борганда...»	14
Дишлоғим таърифи	15
«Дўл йўли»	15
«Ишончли тоғ...»	15
Изтироб	16
«Димдир чорлаётир»	16
Илк шеър	16
Дишлоқни қўмсаш	17
«Ишқинг дил даштини...»	18
«Меҳринг...»	18
Дизгина	19
Раҳимага	19
Тонготар қўшиғи	20
Менинг эртагим	21
«Дон гулим...»	22
Товда оқшом	22
«Тугаб бормоқдадир...»	23
Сахро изтиробли	23
Онам фотиҳаси	24
«Димоғимга...»	24

Алишер Навоий	25
Хижолат	25
Оролдаги уйлар	25
«Бу ёруғ юздан...»	26
Турналар (Н. Рубцовдан)	27
Йўл ёқасидаги теримчилар	27
Сўнгги мактуб (Р. Тагордан)	28
Мутолаа	30
Талаб	30
Йиғи	31
«Севгилим...»	31
Андижон	32
Тувакдаги гул	33
Эски афсона	33
Ойқор пойида	35
Жавоб	35
Юрт кезганда	35
Иқроп	36
«Сен соғинч»	37
«У кетди...»	37
Изҳор	38
Жавобгарлик	38
Соҳиба портрети	38
Армон	39
Бўрибой тоға сўзлари	39
Мўъжиза	40
«Бизни қўршаб турган...»	40
Пишиқчилик	40
«Булутлар ўз ишин...»	41
Соддагина хулосам	41
Ҳолат	42
«Келмадинг...»	42
Қишлоққа хат	43
Англаганим	44
Мамажон ҳофиз	44
Англаш	45
Муҳаббат	46
Қор қилган чаноқлар	47
Қўшиқ	47
Уйқум қочган кечада	48
Ибн Сино	49
Тараддуд	49
Ишлаётган одам	50
Дўстимга	51

Литературно-художественное издание

**АГЗАМ УКТАМ (ХУДОИБЕРДИЕВ АГЗАМ
УКТАМОВИЧ)**

ОСЕННИЕ ЦВЕТЫ

Стихи

Рецензент **Н. Комилов**

Художник **О. Мятяж**

Книга издаётся в счет экономии бумаги
Ташкент, издательство литературы и искусства
им. Гаафура Гуляма

Адабий-бадний нашр

**АЪЗАМ УКТАМ (ХУДОИБЕРДИЕВ
АЪЗАМЖОН УКТАМОВИЧ)**

КУЗДА КУЛГАН ЧЕЧАКЛАР

Шеърлар

Тақризчи **Н. Комилов**

Китоб иқтисод қилинган қоғоз ҳисобидан
босилди.

Муҳаррир **М. Юсуф**

Расмлар муҳаррири **А. Мамажонов**

Техн. муҳаррирлари **М. Мирражабов,**

Н. Сейдуалнева

Мусахҳиҳ

ИБ №4216

Босмахонага берилди 20.11.89. Босишга рухсат
этилди 06.11.90. Бичими 70X90 шартнома 32.
қоғози 2. Мактаб гарнитура. Юқори босма. Шартли
босма тобоғи 2,05. Шартли кр.—оттиск 2,2. Нашр
тобоғи 2,4. Жами нусха 5000. 65—88 рақамли
шартнома. Буюртма 7603. Баҳоси 30 т.

Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриё
ти, 700129, Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

Ўзбекистон ССР матбуот давлат комитети
Қашқадарё вилояти босмахонаси. **Қарши Карл**
Маркс, хиёбони, 22.